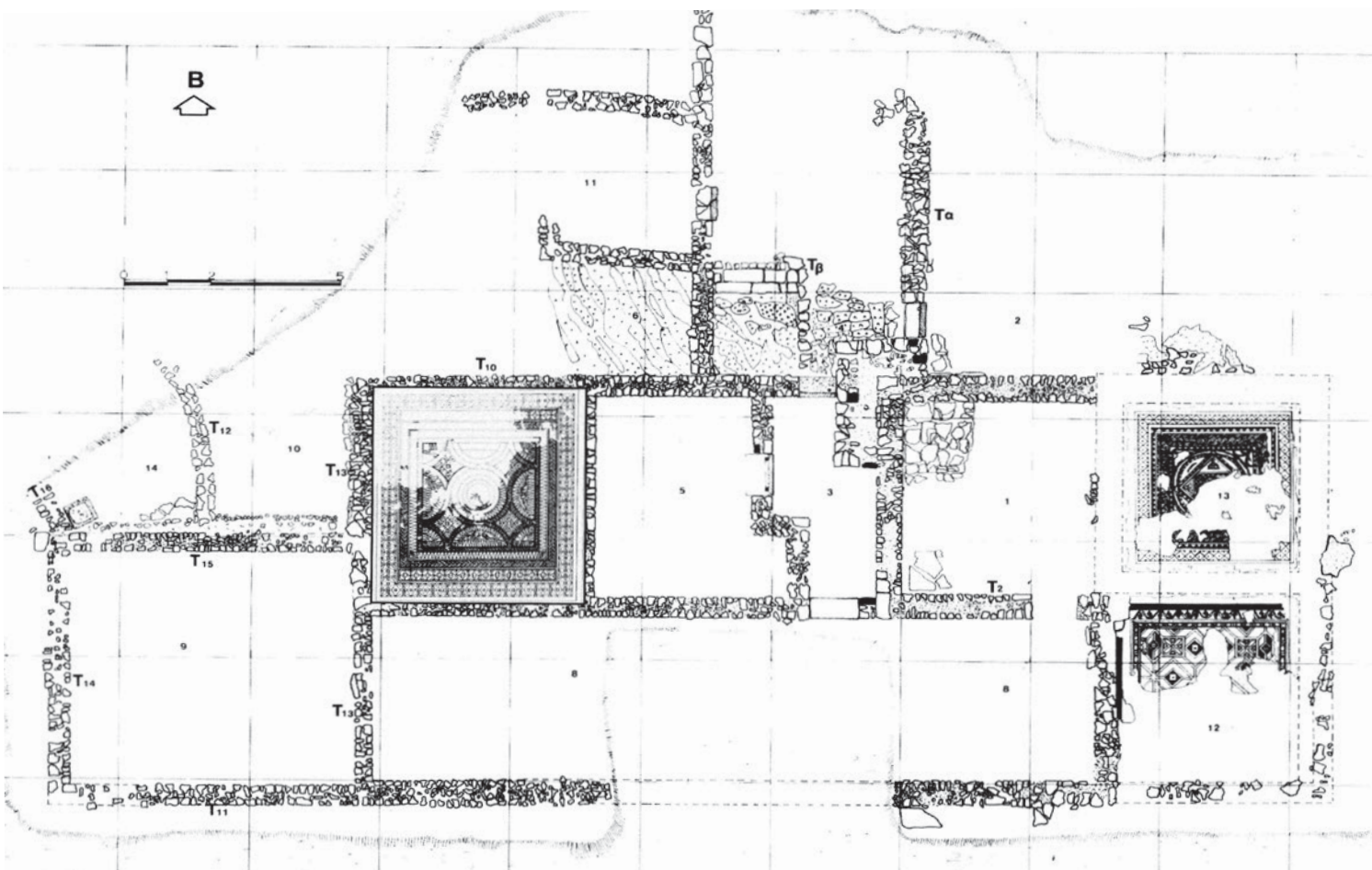

Η ΡΩΜΑΪΚΗ ΕΠΑΥΛΗ ΤΗΣ ΣΤΡΟΓΓΥΛΗΣ

Ρωμαίοι άποικοι στην Ήπειρο από τον 1ο έως και τον 3ο αιώνα μ.Χ. οργάνωσαν ένα οικιστικό σύνολο στη Στρογγυλή, μια θέση που βρίσκεται κοντά στην Άρτα και τον Αμβρακικό κόλπο. Η εγκατάσταση περιλάμβανε αγρέπαυλη, οκταγωνικό βαλανείο, πηγάδι και ελαιοτριβείο. Τα πολύχρωμα ψηφιδωτά της έπαυλης, η ποιότητα των κινητών ευρημάτων, το άψογα στημένο λιοτρίβι δηλώνουν ότι ο ιδιοκτήτης ήταν πιθανότατα κάποιος γαιοκτήμονας ευγενής που επιδίδotan στην επιχειρηματική κτηνοτροφία και γεωργία. Οι Ρωμαίοι άποικοι αυτού του τύπου είναι γνωστοί ως *Epirotici homines* ή *Synipirotae*.

ΒΑΡΒΑΡΑ Ν. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

Αρχαιολόγος

01
Κάτοψη της ρωμαϊκής
αγρέπαυλης.

02
Μαρμάρινο ανάγλυφο
με παράσταση
ανδρικής μορφής.

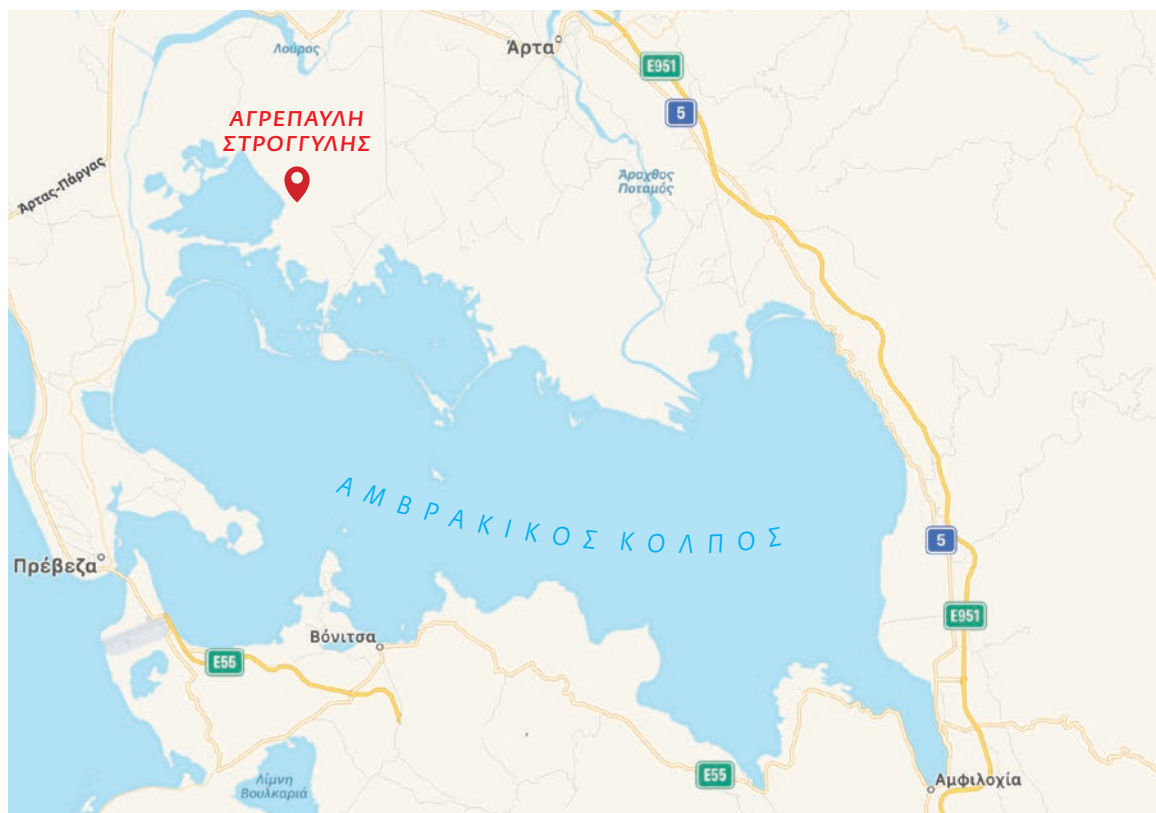
Η ΡΩΜΑΪΚΗ ΕΠΑΥΛΗ ΤΗΣ ΣΤΡΟΓΓΥΛΗΣ βρίσκεται στα βορειοανατολικά του ομώνυμου σύγχρονου οικισμού της Περιφερειακής Ενότητας Άρτας, στους πρόποδες του όρους Μαυροβούνι και σε θέση άμεσης γειτνίασης με τις λιμνοθάλασσες Ροδιά και Τσουκαλιό στον Αμβρακικό κόλπο. Πρόκειται για ένα οργανωμένο οικιστικό σύνολο που περιλαμβάνει τα οικοδομικά κατάλοιπα μιας ρωμαϊκής έπαυλης (ταυτίστηκε ως *villa rustica*), τα ερείπια μιας εντυπωσιακής λουτρικής εγκατάστασης, καθώς και τα λείψανα μιας σημαντικής εγκατάστασης παραγωγής ελαιόλαδου, που χρονολογούνται —με τα στοιχεία που διαθέτουμε μέχρι σήμερα— από τον 1ο έως και τον 3ο αιώνα μ.Χ.

Η ρωμαϊκή έπαυλη της Στρογγυλής αποτελεί αναμφίβολα μία από τις σημαντικότερες αγροτικές και βιοτεχνικές εγκαταστάσεις¹ (εικ. 15) που έχουν αποκαλυφθεί στην Ήπειρο και εντάσσεται στο πλαίσιο της εγκατάστασης Ρωμαίων αποίκων στην περιοχή μετά την κατάκτησή της το 167 π.Χ. από τα ρωμαϊκά στρατεύματα και, αργότερα, της ίδρυσης της Νικόπολης το 29 π.Χ. Η μακράς διάρκειας εγκατάσταση Ρωμαίων πολιτών επέφερε σημαντικές πληθυσμιακές ανακατατάξεις και οικονομικούς και κοινωνικούς μετασχηματισμούς στην ύπαιθρο της Ηπείρου, καθώς και σε ολόκληρο τον ελλαδικό χώρο.

Η ιστορία της έρευνας

Η πρώτη γραπτή μαρτυρία για τη Στρογγυλή προέρχεται από τον μητροπολίτη Άρτας Σεραφείμ Ξενόπουλο, ο οποίος στο σύγγραμμά του *Δοκίμιον Ιστορικών περί Άρτης και Πρεβέζης* στα τέλη του 19ου αιώνα αναφέρεται στα αρχαιολογικά κατάλοιπα που ήταν εμφανή, δίνοντάς τους τη δική του ερμηνεία². Από τη δεκαετία του 1940 και εξής, η περιοχή συγκεντρώνει το ενδιαφέρον έγκριτων ερευνητών της ιστορίας και της αρχαιολογίας της Ηπείρου, όπως ο Φ. Πέτσας και αργότερα ο Σ. Δάκαρης, ο οποίος πρώτος προχώρησε σε ταυτοποίηση των προαναφερόμενων κτηρίων, κάνοντας λόγο για αγρέπαυλη του τύπου *villa rustica*. Αρκετά χρόνια αργότερα, τη δεκαετία του 1990, στον χώρο πραγματοποιήθηκαν ανασκαφικές εργασίες από τη δρα Α. Ντούζουγλη, οι οποίες έφεραν στο φως μεγάλο μέρος της αγροικίας και του εργαστηρίου παραγωγής ελαιόλαδου.

Τα πορίσματα της έρευνας δημοσιεύθηκαν εκτενώς από την Α. Ντούζουγλη σε διάφορα έντυπα³ μεταξύ των οποίων και το περιοδικό *Αρχαιολογία και Τέχνες* (τεύχος 68, Σεπτ. 1998). Αργότερα η Β. Γιαννάκη μελέτησε ιδιαίτερα το θέμα των μηχανισμών της παραγωγής ελαιόλαδου στο ελαιοτριβείο της Στρογγυλής.

03

Αεροφωτογραφία
του χώρου.

04

Ψηφιδωτό δάπεδο
από την αγρέπαυλη
μετά τις εργασίες
συντήρησης.

Η έπαυλη

Η έπαυλη (εικ. 1), που ανήκε σε κάποιον εύπορο γαιοκτήμονα, είναι κτισμένη στην κορυφή χαμηλού λόφου (Ποδαρούλι) με θέα στον Αμβρακικό κόλπο. Η ανασκαφική έρευνα έφερε στο φως μεγάλο μέρος του οικοδομήματος, που φαίνεται ότι είχε διάταξη σε σχήμα Π και αποτελείτο από δύο πτέρυγες: μία νότια, που περιελάμβανε δέκα τουλάχιστον δωμάτια, και μία βόρεια, με αρκετούς βοηθητικούς χώρους. Αρκετοί από τους χώρους της κατοικίας έφεραν ψηφιδωτά δάπεδα. Η ύπαρξη κλιμακοστασίου στη δυτική γωνία του αιθρίου οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ένα μέρος του συγκροτήματος πρέπει να είχε και δεύτερο όροφο. Κατά την ανασκαφεία πρόκειται για μια έπαυλη με διάδρομο ή στοά (corridor villa ή porticus villa). Διαπιστώθηκαν δύο τουλάχιστον οικοδομικές φάσεις και με βάση τα κινητά ευρήματα η κατοίκηση της έπαυλης χρονολογήθηκε από τον 1ο έως τον 3ο αιώνα μ.Χ.

Τα ψηφιδωτά της έπαυλης

Ιδιαίτερα εντυπωσιακά είναι τα ψηφιδωτά δάπεδα που υπήρχαν στα περισσότερα από τα δωμάτια της νότιας κύριας πτέρυγας (εικ. 1, 4, 10). Οι πολύχρωμες γεωμετρικές συνθέσεις που τα διακοσμούσαν στην πλειονότητά τους αποτελούνται από ψηφίδες χρώματος λευκού, τεφρού, ροδόχρου και κίτρινου. Μονόχρωμες ταινίες και ζώνες με πλοχμό, γεωμετρικά σχήματα (ρόμβοι, τετράγωνα, ημικύκλια ή τεταρτοκύκλια, τετράκτινα αστέρια), φυτικά μοτίβα, αγγεία και ποικίλα άλλα θέματα κάλυπταν στο σύνολό τους την επιφάνεια των δαπέδων. Τα θραύσματα των μαρμάρινων αναγλύφων με παραστάσεις αν-

δρικών μορφών που βρέθηκαν κατά την ανασκαφή, τα ψηφιδωτά δάπεδα και τα άλλα πολυτελή αντικείμενα επιβεβαιώνουν την ευημερία των ενοίκων της έπαυλης, για τους οποίους δεν υπάρχουν επιγραφικές μαρτυρίες ή λοιπές πληροφορίες.

Τα κινητά ευρήματα που ήρθαν στο φως περιλαμβάνουν πλήθος χρηστικών αγγείων — για παράδειγμα, τμήματα σκύφων, φιαλών και πινακίων με ωραίες ανάγλυφες παραστάσεις (εικ. 11), τμήματα λύχνων (εικ. 12, 13), οστέινα μικροαντικείμενα κ.ά.

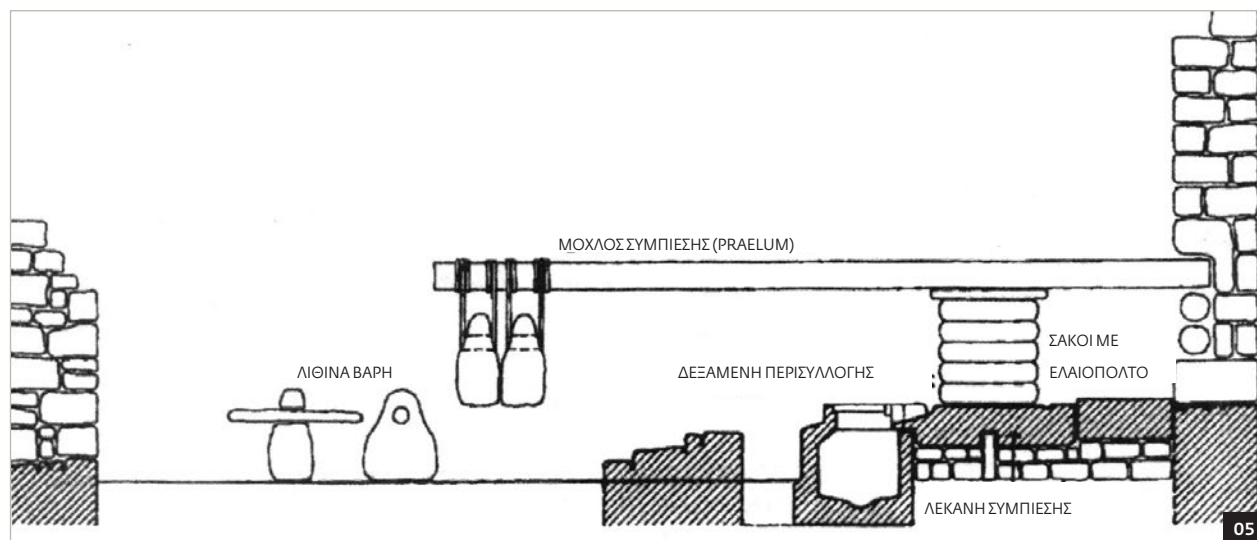
Το λουτρό (βαλανείο)

Στους πρόποδες του λόφου, νοτιοδυτικά του συγκροτήματος της έπαυλης, είναι ορατά τα οικοδομικά κατάλοιπα οκταγωνικού κτηρίου (εικ. 8, 9) με εσωτερική διάμετρο 7,80 μ. Είναι κτισμένο κατά το δομικό σύστημα *opus testaceum* και το σωζόμενο ύψος του φτάνει κατά τόπους τα 4,50 μ. Η μορφή του κτηρίου με τα επιμέρους διαμερίσματα παραπέμπει στην τυπολογία των ρωμαϊκών λουτρών ή βαλανείων. Πρόκειται για εντυπωσιακό οικοδόμημα του οποίου συνολικά βρέθηκαν οι έξι από τις οκτώ πλευρές, με ανοίγματα και σωζόμενες παραστάδες. Διακρίνεται επίσης μέρος της θολωτής οροφής του, στοιχείο που αποκαλύπτει τον τρόπο στέγασης του κτηρίου. Δύο επιμέρους προσκτίσματα, ένα τετράπλευρο καμαροσκέπαστο στα ανατολικά και ένα αψιδωτό στα δυτικά, συνδέονταν προφανώς με το κυρίως κτίσμα. Τέλος, κάποιες προεξοχές τοίχων που σώζονται στη νότια και νοτιοδυτική πλευρά του οκταγώνου πιθανόν φανερώνουν την ύπαρξη επιμέρους χώρων στην περιφέρεια του λουτρού.

05
Σχεδιαστική αναπαράσταση της λειτουργίας του ελαιοτριβείου (Γιαννάκη 2017, σ. 465).

06
Λίθινοι μύλοι-τριβεία.

07
Άποψη του χώρου του ελαιοτριβείου.

06

07

Το πηγάδι

Κοντά στο λουτρό βρίσκεται πηγάδι. Πρόκειται για το φρέαρ που αναφέρει ο Σ. Ξενόπουλος, ο οποίος το χαρακτηρίζει ως *ηδυτάτου και ψυχροτάτου ύδατος*. Το πηγάδι αυτό αναμφίβολα ήταν σε χρήση ήδη από την αρχαιότητα και εξυπηρετούσε τις ανάγκες των ενοίκων της έπαυλης και κυρίως τη λειτουργία του γειτονικού βαλανείου.

Το ελαιοτριβείο

Το ελαιοτριβείο της Στρογγυλής τοποθετείται στους νότιους πρόποδες του λόφου, δυτικά και σε μικρή απόσταση από την έπαυλη και το οκταγώνικο βαλανείο. Πρόκειται για ένα ευρύχωρο ορθογώνιο κτήριο οι περιμετρικοί τοίχοι του οποίου διατηρούνται σε χαμηλό ύψος (εικ. 14). Εντυπωσιακές είναι οι λίθινες κατασκευές που έχουν αποκαλυφθεί, οι οποίες πιστοποιούν τη χρήση του ως εργαστηρίου παραγωγής λαδιού. Μερικές από αυτές ήταν εμφανείς και διατηρούνταν κατά χώραν (εικ. 7). Η ανασκαφική έρευνα έφερε στο φως τρεις μεγάλες επίπεδες λίθινες κατασκευές με αύλακα και προχοή.

Ήρθαν επίσης στο φως τρεις μεγάλες λίθινες λεκάνες με κεντρικό συμφυή κιονίσκο, οι οποίες αποτελούν τα τριβεία, γνωστά ως *trapeta*, για τη

σύνθλιψη του ελαιοκάρπου. Παράλληλα βρέθηκαν και τρεις μεγάλες αβαθείς επίπεδες λίθινες κατασκευές συμπίεσης με περιμετρική αύλακα και προχοή, που χρησιμοποιούν για την εκροή του λαδιού (εικ. 6). Σε ένα από τα ελαιοπιεστήρια βρέθηκε επίσης μια λίθινη δεξαμενή περισυλλογής του λαδιού. Πρόκειται για το υπολίνιο ή συλλεκτήριο, στο οποίο διαχωρίζονταν καταρχάς το νερό από το λάδι. Παράλληλα, εντοπίστηκε ένας λίθινος μυλόλιθος (*orbis*), απαραίτητος για τη σύνθλιψη του ελαιοκάρπου, ο οποίος περιστρεφόταν μέσα στα τριβεία με τη βοήθεια ζώων ή με τη δύναμη ανθρώπινων χεριών.

Η συγκομιδή του ελαιοκάρπου γινόταν κατά τη διάρκεια του φθινοπώρου. Στη συνέχεια, οι ελιές απλώνονταν ή πλένονταν με ζεστό νερό. Τα βασικά στάδια παραγωγής του ελαιόλαδου ήταν τρία: η τριβή ή σύνθλιψη, η έκθλιψη και ο διαχωρισμός. Κατά το πρώτο στάδιο, επιχειρούνταν ο διαχωρισμός των υγρών της ελιάς, χωρίς να διαλυθεί το κουκούτσι, και στη συνέχεια ο διαχωρισμός του λαδιού από τα υπόλοιπα υγρά του καρπού. Στη Στρογγυλή, η διαδικασία της σύνθλιψης γινόταν με τη βοήθεια των λίθινων μύλων.

Κατά το δεύτερο στάδιο, αυτό της έκθλιψης,

08
Το ρωμαϊκό λουτρό.

09
Κάτοψη του
οκταγωνικού λουτρού
(βαλανείου).

10
Απεικόνιση αγγείου
σε ψηφιδωτό δάπεδο
της αγρέπαυλης.

χρησιμοποιούνταν ως επί το πλείστον λεκάνες ελαιοπιεστηρίου που πιθανότατα ήταν τοποθετημένες πάνω σε εξέδρα. Μέσα στις λεκάνες υπήρχαν οι σάκοι με τον πολτό (εικ. 5). Με τη βοήθεια μιας ξύλινης κατασκευής με μοχλό και βάρη, με την πίεση που δέχονταν οι σάκοι και με το ζεστό νερό που τους περιέλουζε, το λάδι κατέληγε σε αγγεία ή σε δεξαμενές πριν από το τελικό στάδιο του διαχωρισμού. Τέλος, το λάδι διαχωριζόταν από τα υπόλοιπα φυτικά υγρά του καρπού της ελιάς και κυρίως από το νερό (τρίτο και τελευταίο στάδιο). Για τον διαχωρισμό χρησιμοποιούνταν διάφορες μέθοδοι, όπως περισυλλογή του λαδιού και μεταφορά του από τη δεξαμενή συλλογής σε πλαϊνή δεξαμενή, μέσω λαξευτής διεξόδου ή με κάποια άλλη μέθοδο περισυλλογής.

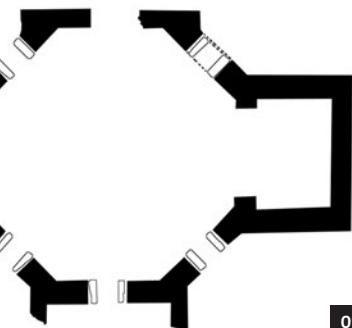
Η εγκατάσταση της Στρογγυλής θεωρείται ότι υπήρξε εξαιρετικά παραγωγική, ιδιαίτερα κατά την περίοδο της ακμής της. Σύμφωνα με την έρευνα, υπολογίζεται ότι κάθε χρόνο παράγονταν αξιόλογες ποσότητες, γύρω στα 24.000 με 27.000 λίτρα λαδιού, που πιθανόν εξάγονταν στη γειτονική Νικόπολη ή και σε άλλες κοντινές περιοχές. Μια παραγωγή τέτοιου μεγέθους συνεπάγεται την ύπαρξη στην περιοχή μεγάλων

εκτάσεων με ελαιόδεντρα κατά τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο.

Όσον αφορά στη διακίνηση των προϊόντων της Στρογγυλής, η γειτνίαση της θέσης με τον Αμβρακικό κόλπο παρέχει εύκολη πρόσβαση στα λιμάνια της Νικόπολης, του μεγάλου αστικού κέντρου στο οποίο πιθανότατα διοχετευόταν μεγάλο μέρος —αν όχι το το σύνολο— της παραγωγής.

Η τυπολογία των λεκανών συμπίεσης του ελαιοπολτού της Στρογγυλής παρουσιάζει αρκετές ομοιότητες με αντίστοιχες λίθινες κατασκευές που έχουν βρεθεί παλαιότερα και σε διάφορες άλλες θέσεις γύρω από την Άρτα, γεγονός που μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι στην ευρύτερη περιοχή της Αμβρακίας (αρχαία πόλη που υπήρχε στη θέση της σημερινής Άρτας) λειτουργούσαν πολλά ανάλογα εργαστήρια παραγωγής ελαιόλαδου, ιδιαίτερα σημαντικά για την τοπική οικονομία.

Από τα κινητά ευρήματα που ήρθαν στο φως στον χώρο του ελαιοτριβείου ξεχωρίζουν η ποσότητα ελαιοπυρήνων, τμήματα πύθων για την αποθήκευση του λαδιού, θραύσματα αμφορέων και ανάγλυφων διακοσμημένων σκύφων, πήλινοι λύχνοι, θραύσματα γυάλινων αγγείων πιθα-

09

10

νώς για τη φύλαξη αρωμάτων και ελαίων, καθώς και οστέινα μικροαντικείμενα.

Η χρονολόγηση

Σύμφωνα με την ανασκαφέα Α. Ντούζουγλη, η έπαυλη στη Στρογγυλή χρονολογείται από τον 1ο έως και τον 3ο αιώνα μ.Χ. Καθώς η ανασκαφική έρευνα υπήρξε αποσπασματική, πιστεύουμε ότι το χρονολογικό αυτό όριο θα διευρυνθεί, αφού θεωρούμε απίθανο να έμεινε ανεκμετάλλευτη η προνομιούχος αυτή θέση κατά την επόμενη περίοδο. Η περιοχή βρίσκεται κοντά στη Νικόπολη, η οποία παρά τις βαρβαρικές επιδρομές που θα δεχθεί κατά τους επόμενους αιώνες, δεν έπαψε να είναι ένα σημαίνον κέντρο της αυτοκρατορίας με μεγάλη οικοδομική άνθηση και σημαντικό πληθυσμό — κατ' επέκταση, μια μεγάλη αγορά για τα αγροτικά προϊόντα της αγρό-παυλης που εξετάζουμε.

Η θέση «Αραπόσπιτα»

Σε απόσταση περίπου 300 μέτρων ανατολικά του λόφου Ποδαρούλι, στη θέση *Αραπόσπιτα*, σώζονται, εν μέρει καταβυθισμένα στη βαλτώδη έκταση και εν μέρει ορατά κάτω από σωρούς οικοδομικού υλικού, τα ερείπια ενός ορθογώνιου κτηρίου ή πύργου που χρονολογήθηκε στα τέλη των κλασικών και τις αρχές των ελληνοιστικών χρόνων.

Η θέση δεν έχει ερευνηθεί, συνεπώς δεν είναι δυνατόν να διατυπωθούν απόψεις σχετικά με τη μορφή και τη χρήση του κτηρίου, καθώς και για το αν στον χώρο προϋπήρχε ανάλογη εγκατάσταση παραγωγής λαδιού κατά τους ύστερους κλασικούς-ελληνοιστικούς χρόνους ή επρόκειτο για φυλάκιο ή φρούριο που είχε τον έλεγχο της περιοχής.

Στη γύρω περιοχή έχουν επίσης εντοπιστεί κιβωτιόσχημοι τάφοι, καταπεσμένοι όγκοι τοιχοποιίας από χυτό υλικό, καθώς και τμήμα ισοδομικού τείχους. Όλα τα παραπάνω βρίσκονται υπό συστηματική διερεύνηση, ώστε να εξαχθούν κάποια ασφαλή πορίσματα για την έκταση και τη μορφή της αγρόπαυλης, καθώς και για την εν γένει παραγωγική αγροτική δραστηριότητα των ενοίκων της.

Το μικρό γεφύρι

Η γεωμορφολογία της περιοχής παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον καθώς στους πρόποδες του λόφου όπου είναι κτισμένη η έπαυλη κυλάει ένας χειμαροπόταμος που οδηγεί τα νερά της περιοχής στον Αμβρακικό κόλπο. Για την ομαλή επικοινωνία των κατοίκων, πιθανόν τον

19ο αιώνα⁴, κτίστηκε το μικρό τοξωτό γεφύρι που σώζεται ακόμη και σήμερα. Αναμφίβολα ανάλογο γεφύρι θα πρέπει να υπήρχε ήδη από την αρχαία εποχή για την εξυπηρέτηση των αναγκών μετακίνησης των ενοίκων της έπαυλης, αν και ολόκληρη η γύρω περιοχή έχει υποστεί πολλές μεταβολές από τις αποθέσεις των ποταμών Λούρου και Αράχθου και την αυξομείωση της στάθμης του Αμβρακικού κόλπου⁵.

Epirotici homines ή Synipirotae

Για τους ενοίκους της έπαυλης δεν υπάρχουν επιγραφικές μαρτυρίες. Επρόκειτο άραγε για Ρωμαίους αποίκους, δηλαδή ιδιώτες ή παλαίμαχους του ρωμαϊκού στρατού που εγκαταστάθηκαν στην περιοχή και επιδίδονταν στην επιχειρηματική κτηνοτροφία και γεωργία⁶; Οι Ρωμαίοι άποικοι αυτού του τύπου είναι γνωστοί ως *Epirotici homines* ή *Synipirotae*. Αργότερα, στο πλαίσιο της οργανωμένης αποικιακής πολιτικής του ρωμαϊκού κράτους, πολλαπλασιάζονται οι νέες εγκαταστάσεις και παράλληλα ενισχύονται πληθυσμιακά οι υπάρχουσες. Με κατάσχεση ή εξαγορά οι Ρωμαίοι άποικοι δημιούργησαν μεγάλα αγροκτήματα που αναπτύσσονταν σε βάρος των μικρών ιδιοκτησιών των ντόπιων κατοίκων. Η δραστηριότητα αυτή εκ των πραγμάτων δημιούργησε ένα νέο οικονομικό μοντέλο που εφαρμόστηκε με ιδιαίτερη επιτυχία τη συγκεκριμένη περίοδο αλλά και τα κατοπινά χρόνια.

Τα στοιχεία πολυτελούς διαβίωσης των ενοίκων της έπαυλης που παρουσιάζουμε (αν και για την ώρα λιγοστά) υπαγορεύουν μια ενδεχόμενη μόνιμη εγκατάστασή τους σε αυτή. Δεν αποκλείεται ωστόσο να επρόκειτο για μέλη της ανώτατης κοινωνικά τάξης της Ρώμης, που είχαν στην κατοχή τους μεγάλες εκτάσεις. Τέτοια ήταν η οικογένεια του συγκλητικού Rogatus, του οποίου η κόρη Παύλα, σύμφωνα με γραπτές πηγές, κατείχε στο β' μισό του 4ου αιώνα μεγάλες εκτάσεις κοντά στη Νικόπολη, που όμως δεν κατονομάζονται επακριβώς και κατά συνέπεια δεν είναι γνωστό πού βρίσκονταν⁷.

Από γραπτές επίσης πηγές είναι γνωστή και η περίπτωση του Παυλίνου, ενός άλλου Ρωμαίου αριστοκράτη, ο οποίος σε ποίημά του αναφέρει ότι διέθετε κτήματα στην Αχαΐα, αλλά και στην Παλαιά και Νέα Ήπειρο, ότι ήταν εύφορα και μεγάλα και ότι χωρίς την προσωπική του επίβλεψη τα καλλιεργούσαν οι μισθωτοί γεωργοί. Αναφέρει επίσης ότι, παρόλο που είχε αδιαφορήσει για τα κτήματά του, τα έσοδα από αυτά αρκούσαν για να ικανοποιήσουν και τις πιο με-

11
Μαρμάρινο ανάγλυφο με παράσταση ανδρικής μορφής.

12
Απότμημα πήλινου λύχνου.

13
Απότμημα λύχνου με παράσταση ανδρικής μορφής.

11

12

13

γάλες οικονομικές ανάγκες και απαιτήσεις ενός γαιοκτημόνα αριστοκράτη⁸.

Αντί επιλόγου

Από την ίδρυσή της η Εφορεία Αρχαιοτήτων Άρτας, με τα πενιχρά μέσα που διαθέτει, προβαίνει κατ' έτος σε ποικίλες εργασίες στον αρχαιολογικό χώρο της Στρογγυλής⁹. Οι εργασίες αυτές δεν περιορίζονται μόνο στους συνεχείς καθαρισμούς από την πυκνή βλάστηση, αλλά περιλαμβάνουν την ολοκλήρωση της ανακαίνισης των περιφράξεων, την τοπογράφιση των αγροτεμαχίων, την τακτοποίηση του αρχαιολογικού υλικού, την τοποθέτηση πινακίδων, την έκδοση ενημερωτικού φυλλαδίου κ.ά. Κυρίως όμως άρχισε η συστηματική καταγραφή των αρχαιολογικών ευρημάτων που στην πλειονότητά τους παρέμεναν ακατάγραφα. Η μελέτη τους αναμφίβολα θα προσφέρει σημαντικά στοιχεία για τον τρόπο διαβίωσης των ενοίκων της έπαυλης αλλά, κυρίως, για τους τρόπους παραγωγής και διακίνησης των προϊόντων της.

Μετά από πολλές και ποικίλες ενέργειές μας έγινε κατανοητή από τους αρμόδιους φορείς η σημασία του συγκεκριμένου χώρου για την οικονομική ιστορία της περιοχής, καθώς, όπως έχει προαναφερθεί, η αγρέπαυλη της Στρογγυλής

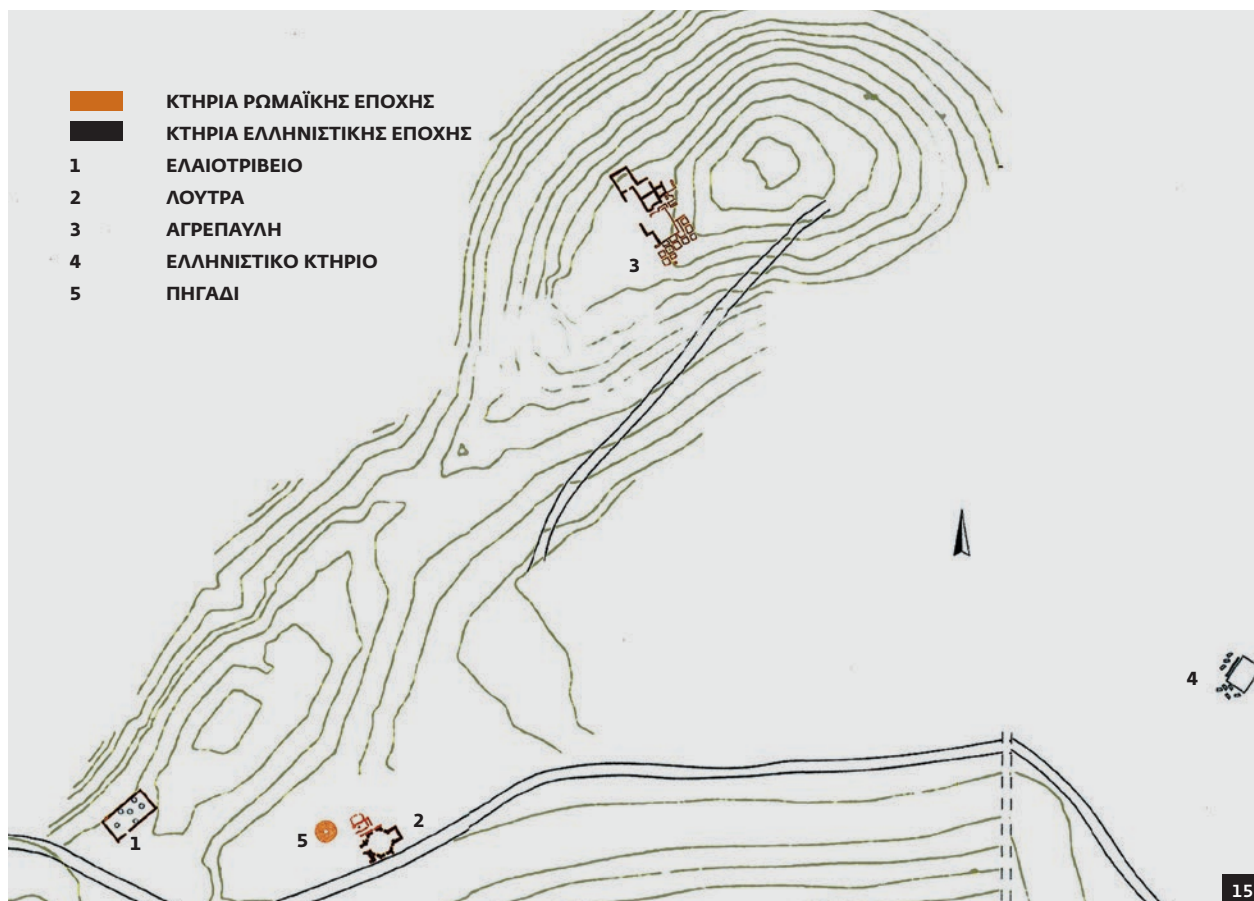
αποτελεί αντιπροσωπευτικό παράδειγμα οργανωμένου συγκροτήματος με εγκαταστάσεις αγροτικής και βιοτεχνικής παραγωγής από τη Ρωμαϊκή και, ενδεχομένως, από την Παλαιохριστιανική περίοδο. Οι προσπάθειές μας είχαν ως αποτέλεσμα να υιοθετηθεί από την Περιφέρεια Ηπείρου η πρόταση του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού για την ανάδειξη του αρχαιολογικού χώρου της Στρογγυλής μέσω της ένταξής του στο νέο Πρόγραμμα ΕΣΠΑ. Αναμένοντας την πλήρη ένταξη του έργου, ευελπιστούμε ότι θα δοθεί στην Υπηρεσία μας η δυνατότητα να ολοκληρώσει τις ερευνητικές της προσπάθειες. Καθώς η ρωμαϊκή έπαυλη της Στρογγυλής χρήζει περαιτέρω μελέτης, η ολοκλήρωση της ανασκαφικής έρευνας των κτηριακών καταλοίπων και η διερεύνηση όλων των μέχρι σήμερα εντοπισμένων ερειπίων και ευρημάτων θα επιτρέψει την καλύτερη κατανόηση της κατά περιόδους κατοίκησης του χώρου, τη σύνδεσή του με άλλες αρχαιολογικές θέσεις της ευρύτερης περιοχής, ενώ θα προκύψουν πολλά στοιχεία που θα διευρύνουν τις γνώσεις μας για την οικονομική ιστορία της ρωμαϊκής Ηπείρου.

14
Το ρωμαϊκό
ελαιοτριβείο.

15
Τοπογραφικό
διάγραμμα
του ερειπιώνα
της Στρογγυλής.

14

Σημειώσεις

- 1 Η ρωμαϊκή αυτή αγροικία εντάσσεται σε ένα σύνολο ανάλογων ρωμαϊκών συγκροτημάτων που έχουν εντοπιστεί και μερικώς ανασκαφεί στην ευρύτερη περιοχή της ΠΕ της Πρέβεζας, όπως αυτό στη Φραγκοκλισιά Ριζών, τα λείψανα αγροικίας στο μοναστήρι της Αγίας Πελαγίας κοντά στην Καστροσυκιά, σε άμεση γειτνίαση με το Ιόνιο πέλαγος, καθώς και τα κατάλοιπα της ρωμαϊκής αγροικίας στον Κερασώνα, στην κοιλάδα του Λούρου. Οι εγκαταστάσεις αυτές μαρτυρούν την ανανέωση της αγροτικής ζωής κατά την περίοδο της Ρωμαϊκής Ειρήνης, από τον 1ο έως τον 3ο αι. μ.Χ., με την εγκατάσταση Ρωμαίων πολιτών στην ύπαιθρο, ιδιαίτερα μετά την ίδρυση της Νικόπολης.
- 2 Ξενόπουλος 2003 (α' έκδ. 1884), σ. 44–45. Ο ίδιος κάνει λόγο για την ύπαρξη *πολίχνης μετά κατεδαφισμένου πανάρχαιου φρουρίου*.
- 3 Βλ. τη σχετική βιβλιογραφία στο τέλος του κειμένου.
- 4 Για το γεφύρι αυτό κάνει λόγο ο Σ. Ξενόπουλος το 1884, κάτι που σημαίνει ότι αυτό είναι προγενέστερο της χρονολογίας αυτής, βλ. Ξενόπουλος 2003, σ. 45.
- 5 Για τις μεταβολές αυτές και τη δημιουργία της πεδιάδας της Άρτας ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι μελέτες των Μερτζάνη (1992) και Fouache (1999).
- 6 Ανάμεσά τους μνημονεύεται ο Τίτος Πομπόνιος Αττικός ο οποίος διέθετε τεράστιες εκτάσεις στην περιοχή του Βουθρωτού και στη Θεσπρωτία, καθώς και μια εντυπωσιακή έπαυλη, γνωστή ως Αμάλθειον, η οποία δεν έχει μέχρι σήμερα εντοπιστεί.
- 7 Χρυσός 1981, σ. 91–93.
- 8 Στο ίδιο.
- 9 Ευχαριστώ θερμά και από τη θέση αυτή τον αρχαιολόγο της ΕΦΑ Άρτας Α. Βάσιο για την εν γένει συνεργασία που είχα μαζί του με σκοπό την ανάδειξη του αρχαιολογικού χώρου της Στρογγυλής, και για την προθυμία με την οποία ανέλαβε την άμεση επίλυση των παντός είδους προβλημάτων που προέκυψαν.

Βιβλιογραφία

- Γιαννάκη 2017: Γιαννάκη Β., «Μηχανισμοί παραγωγής ελαιόλαδου στο ρωμαϊκό ελαιοτριβείο Στρογγυλής», *Σπείρα, Πρακτικά επιστημονικής συνάντησης προς τιμήν της Αγγελίκας Ντούζουγλη και του Κωνσταντίνου Ζάχου*, Αθήνα 2017, σ. 459–468.
- Fouache 1999: Fouache É., «Les deltas de l'Arachtos et du Louros», *L'alluvionnement historique en Grèce occidentale et au Péloponnèse (Géomorphologie – Archéologie – Histoire)* (BCH supplement, 35), 1999, σ. 37–54.
- Μερτζάνης 1992: Μερτζάνης Α., *Γεωμορφολογική εξέλιξη του Αμβρακικού κόλπου*, Αθήνα 1992.
- Ντούζουγλη 1998: Ντούζουγλη Α., «Μία ρωμαϊκή αγροικία στις ακτές του Αμβρακικού», *Αρχαιολογία και Τέχνες* 68 (1998), σ. 74–78.
- Ντούζουγλη 2003: Ντούζουγλη Α., «Εγκαταστάσεις ελαιοτριβείου αγροικίας ρωμαϊκών χρόνων στις ακτές του Αμβρακικού κόλπου», *Πρεβεζάνικα Χρονικά*, Περίοδος Β, τεύχος 39–40, Πρέβεζα 2003, σ. 5–11.
- Ξενόπουλος 2003: Σεραφεΐμ Ξενόπουλος ο Βυζάντιος, *Δοκίμιον Ιστορικόν περί Άρτης και Πρεβέζης εν Αθήναις 1884*, Γ' Έκδοση Μουσικοφιλολογικού Συλλόγου Άρτας
- «Σκουφάς», Άρτα 2003, σ. 44, 45.
- Παπαδοπούλου 1989: Παπαδοπούλου Β., «Στρογγυλή», *ΑΔ 44* (1989), Χρονικά Β2, σ. 284, 285.
- Πέτσας 1950–1951: Πέτσας Φ., «Ειδήσεις εκ της 10ης αρχαιολογικής περιφέρειας», *ΑΕ 1950–1951*, Παράρτημα–Αρχαιολογικά Χρονικά, Αθήνα 1951, σ. 40–41.
- Χρυσός 1981: Χρυσός Ε., «Συμβολή στην ιστορία της Ηπείρου κατά την πρωτοβυζαντινή εποχή», *Ηπειρωτικά Χρονικά* 23 (1981), σ. 91–93.